

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО МЕДІАКОМПЛЕКСУ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлені результати дослідно-експериментальної перевірки ефективності використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу у закладах професійно-технічної освіти. Експеримент проводився за структурним планом, котрий містив такі аспекти перевірки: готовність учителя до використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу в освітньому процесі, ґрунтовність знань учнів, динаміка знань учнів, уміння застосовувати знання учнями, сформованість професійних умінь учнів, сформованість практичних навичок учнів, досягнення освоєння виробничого навчання учнями, сформованість компонентів професійної готовності учнів, рівні готовності учнів до професійної діяльності, розподіл учнів за тестами професійної компетентності, узагальнена динаміка рівнів компетентності учнів. Визначено рівень ефективності авторського спецкурсу «Підготовка педагогів професійного навчання до використання інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів». В учнів експериментальних груп спостерігали вищу концентрацію і обсяг уваги, а також вищу здатність переключати увагу з об'єкта на об'єкт, чіткішу здатність до стійкого, активного і цілеспрямованого сприйняття знань та застосування їх на практиці. Виявлено, що навіть часткове використання інтегрованого навчально-методичного медіа-комплексу в освітньому процесі позитивно впливає на рівень знань учнів. Компонентами сформованості готовності до професійної діяльності учнів обрано мотиваційний, знанневий, діяльнісний та ціннісний. Результати засвідчують зростання мотивації до здобуття професійних знань та умінь за визначеними критеріями. Вміння учнів експериментальної групи вищі, ніж відповідні показники в контрольній групі, особливо щодо креативності вмінь, які відіграють ключову роль у професійній діяльності. Спостерігалась позитивна динаміка в експериментальних групах щодо рівневої характеристики професійної готовності, а розподіл учнів за її рівнями на завершальній стадії експерименту був значно вищий від початкового. Отже, використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу в закладах професійно-технічної освіти має позитивний вплив на зростання професійної компетентності учнів.

Ключові слова: заклади професійно-технічної освіти, інтеграція, медіа, комплекс, інтегрований навчально-методичний медіакомплекс, ефективність, педагогічний експеримент.

Безпосереднє завдання медіаосвіти полягає у формуванні необхідних для учнів умінь і навичок, зокрема таких як аналіз інформації з різноманітних джерел, її структурування та категоризація, виокремлення найвагомішого тощо. Належне науково обґрунтоване спрямування медіаосвіти дає змогу запобігти показовості використання медіа, переорієнтувати його з ефекту формального застосування на розвиток можливостей учнів та їх професійної компетентності. Готовність до використання медіа педагогом професійного навчання полягає у послуговуванні медійними засобами під час викладання конкретної дисципліни чи виробничого навчання. Однак певна частина педагогів професійного навчання не має достатньої медіапідготовки, яка дозволила б їм працювати з оптимальним застосуванням цифрових технологій. Нині застосування медіа у закладах професійно-технічної освіти доволі неоднорідне, залежить від профілю навчального закладу, спеціальності, кадрового складу тощо.

Загалом сучасний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вимагає створення та використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу в освітньому процесі закладів професійно-технічної освіти.

Проблема медіа посідає значне місце у сучасній науково-педагогічній літературі. Медіаосвітні технології – це засоби, що поряд із застосуванням «періодичних видань, радіо, телебачення, кіно та програмно-апаратних засобів і пристроїв, забезпечують операційне збирання, оброблення, накопичення, збереження і передавання інформації» [3, с. 109]. Варто зазначити, що «реалії освітньої системи України, швидкий розвиток нових медіа, значні зміни місця і ролі традиційних ЗМІ в суспільстві, необхідність входження освітньої системи України до єдиного європейського освітнього простору обумовлюють завдання, виконання яких необхідне для успішного впровадження медіа-освіти» [4, с. 84].

У дослідженні ми також спиралися на наукові розробки Т. Шроль [10], де досліджено змішане навчання як нову форму організації інформаційно-комунікаційних технологій у закладах професійно-технічної освіти, Л. Майбороди [5] щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виробничому процесі закладів професійно-технічної освіти; О. Глазиріної [1], яка дослідила медіапедагогіку як складову педагогічних знань.

В експериментальній частині дослідження використано науковий доробок С. Гончаренка [2] щодо педагогічних досліджень; особливості педагогічного експерименту у системі інноваційної освітньої (О. Кошка, В. Красовська [6]), методологію педагогічного дослідження (Н. Тверезовська, К. Сидоренко [7], елементи математичної статистики (М. Турчин [8]), методики інноваційної освітньої діяльності (В. Химинець [9]) та ін. Водночас недостатня теоретична дослідженість окресленої проблеми викликає суперечності між темпами формування інформаційної сфери закладів професійно-технічної освіти та недостатнім рівнем застосування медіазасобів; доцільністю використання інтегрованого навчально-методичного медіа-комплексу

в освітньому процесі закладів професійно-технічної освіти та неналежним рівнем дослідження заданої проблеми у педагогічній науці.

Мета статті – висвітлення результатів дослідно-експериментальної перевірки ефективності використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу у закладах професійно-технічної освіти.

Формувальний експеримент був основним видом дослідження. Для одержання об'єктивних даних проводилося вирівнювання експериментального та контрольного об'єктів за рівнем успішності, попередньою підготовкою, умовами проведення навчального процесу тощо. Експеримент проводився за структурним планом, котрий містив такі *аспекти перевірки*: готовність вчителя до використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу в освітньому процесі, ґрунтовність знань учнів, динаміка знань учнів, уміння застосовувати знання учнями, сформованість професійних умінь учнів, сформованість практичних навичок учнів, досягнення освоєння виробничого навчання учнями, сформованість компонентів професійної готовності учнів, рівні готовності учнів до професійної діяльності, розподіл учнів за тестами професійної компетентності, узагальнена динаміка рівнів компетентності учнів.

Готовність учителя до використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу в освітньому процесі. На першому етапі формувального експерименту визначено рівень ефективності авторського спецкурсу «Підготовка педагогів професійного навчання до використання інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів». Істотним моментом було коригування критеріїв, що передбачало оцінку не тільки знань педагогів професійного навчання про медіакомплекси та вміння впроваджувати їх, але й уміння оцінити результативність цієї діяльності. Варто зауважити, що педагоги професійного навчання, які освоїли спецкурс, впевненіше розпочинають діалоги в ситуаціях професійного медіаспілкування, успішніше продовжують у онлайн-режимі бесіду, вміють перепитати, уточнити, погодитися, відмовитися, прокоментувати тощо. Зауважимо, що серед педагогів професійного навчання виділялося, як правило, декілька педагогів професійного навчання у кожній групі, показники яких були значно вищі від середнього рівня.

Ґрунтовність знань учнів. Ґрунтовність професійно значущих знань учнів оцінювали за допомогою відношення кількості знань, які залишаються в пам'яті за час після їх отримання, до початкового обсягу знань. Результати експериментальної роботи показують, що в учнів експериментальних груп спостерігались вища концентрація і обсяг уваги, а також вища здатність переключати увагу з об'єкта на об'єкт. В учнів цих груп чіткіше помітні спостережливість, здатність до стійкого, активного і цілеспрямованого сприйняття знань та застосування їх на практиці.

Динаміка знань учнів. Виявлено, що відсоток збільшення знань учнів на достатньому та високому рівнях був пропорційний до відсотка збільшення кількості учнів, що взяли участь у використанні педагогами професійного навчання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу. Тому навіть поодинокі використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу в освітньому процесі позитивно позначаються на рівні знань учнів, а також заохочують їх до самовдосконалення.

Уміння застосовувати знання учнями. Первинний показник якості професійної підготовки – це рівень сукупності знань, або практичне послугоування теоретичними знаннями, здатність їхнього застосування, а також перенесення у трудову діяльність. За дослідженнями, більшість учнів експериментальних груп виявили творчий підхід до застосування теоретичних знань за нижчого результату у групах контролю. Неправильних відповідей у експериментальних групах зафіксовано менше.

Сформованість професійних умінь учнів. Чільне місце у нашому дослідженні посідала та частина експерименту, яка дозволила виявити вплив використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу в освітньому процесі на рівень сформованості та різнобічності фахових умінь. Аналіз відповідності умінь учнів професійним функціям показав доцільність використання розробленого нами інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу. Учні експериментальних груп більш підготовані до виконання розширених виробничих функцій, ефективно поєднують знання та переключають увагу, оцінюючи об'єкт чи явище різнобічно.

Результативність виробничого навчання учнів. Основними функціями педагогічного моніторингу навчальних досягнень учнів у процесі їх виробничого навчання є: інформаційна, корекційна та мотиваційна. Діагностування навчальних досягнень учнів базується на результатах виконання тестового завдання у контрольних і експериментальних групах. Як свідчить аналіз даних, учні експериментальних груп відповідають на більшість запитань тесту, що свідчить про достатній рівень оволодіння професійними компетентностями. Водночас такі показники має значно менша кількість учнів контрольних груп.

Сформованість компонентів професійної готовності учнів. У ході дослідно-експериментальної роботи було проведено контрольний зріз задля виявлення динаміки рівня сформованості компонентів професійної готовності в учнів контрольних та експериментальних груп. Компонентами сформованості готовності до професійної діяльності учнів обрано мотиваційний, знанневий, діяльнісний та ціннісний. Результати засвідчують зростання мотивації до здобуття професійних знань та умінь за вище викладеними критеріями. Вміння учнів експериментальної групи вище, ніж відповідні показники в контрольній групі, особливо щодо креативності умінь, які відіграють ключову роль у професійній діяльності.

Рівні готовності учнів до професійної діяльності. Спостерігалась позитивна динаміка в експериментальних групах щодо рівневої характеристики професійної готовності учнів шляхом використання інтегрованих навчально-методичних медіакомплексів учнів закладів професійно-технічної освіти.

Розподіл учнів за рівнями професійної готовності. Початковим завданням формувального експерименту був розподіл учнів за рівнями професійної підготовленості, який відбувався згідно з середніми показниками теоретичного та практичного рівнів, на чотири рівні: низький, середній, достатній та високий. Дослідження проводили у три етапи: на початку проведення педагогічного експерименту, в середині та в кінці.

Розподіл на початку експериментального дослідження, коли контрольна та експериментальні групи є в однакових умовах, проводився з метою отримати початкові дані, які згодом стали порівняльною точкою. Розподіл у середині дослідження дозволив отримати проміжні результати, які передбачали внесення необхідних коректив у навчальний процес. Кінцевий розподіл учнів за рівнями професійної підготовленості слугував критерієм оцінки ефективності запропонованої в роботі методики.

З метою отримання точніших результатів задіяли дві експериментальні групи, які відрізнялися ступенем використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу в освітньому процесі (перша – часткове, друга – повне).

Це дослідження проводилося з метою оцінки запропонованих методик. Необхідно було переконатись, що на цьому етапі вже відчутні результати використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу в освітньому процесі, спрямованих на розвиток професійної підготовленості. Це дозволило підвищити рівень професійної підготовленості учнів в експериментальних групах, тоді як у контрольній групі рівень залишився близьким до початкового. У першій експериментальній групі, де професійна підготовленість формувалася з частковим використанням інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу в освітньому процесі, на низькому рівні виявилось на 9%, а на середньому рівні на 11% учнів менше, ніж у контрольній групі. Водночас показники достатнього та високого рівнів збільшилися на 3% та 7% відповідно.

Отримані дані свідчать про ефективність навіть часткового використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу в освітньому процесі, спрямованих на розвиток професійної підготовленості.

Результати, отримані в обох експериментальних групах, відрізняються від початкових відсотком учнів на вищому рівні на 2% у першій та на 7% у другій експериментальній групі. Незважаючи на те, що отримані показники не є статистично значущими, позитивна тенденція дозволила спрогнозувати підвищення результативності проведених заходів з часом. Отже, розподіл учнів за рівнями професійної підготовленості на завершальній стадії педагогічного експерименту суттєво відрізнявся від початкового. Це вказує на те, що в експериментальних групах добилися помітніших успіхів у процесі професійної підготовки.

Узагальнення динаміки рівнів професійної компетентності учнів. В експериментальній групі показник учнів із початковим рівнем зменшився з 35% до 17%, тоді як у контрольній – з 37% лише до 32%; зменшився також відсотковий показник учнів середнього рівня: в експериментальній групі – з 29% до 23%, а в контрольній групі цей показник дещо зріс – з 30% до 31%; зросла кількість учнів достатнього рівня: в експериментальній групі – з 25% до 37%, у контрольній – з 24% до 25%; студентів високого рівня стало значно більше в експериментальній групі – з 9% до 20%, тоді як у контрольній групі – з 7% до 11%.

Отже, використання інтегрованого навчально-методичного медіа-комплексу в освітньому процесі не лише дозволяє підвищити рівень теоретичних та практичних професійних знань, але й має позитивний вплив на зростання професійної компетентності загалом.

Висновки. Дослідно-експериментальній перевірці підлягали такі аспекти як готовність учителя до використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу в освітньому процесі, ґрунтовність знань учнів, динаміка знань учнів, уміння застосовувати знання учнями, сформованість професійних умінь учнів, сформованість практичних навичок учнів, досягнення освоєння виробничого навчання учнями, сформованість компонентів професійної готовності учнів, рівні готовності учнів до професійної діяльності, розподіл учнів за тестами професійної компетентності, узагальнена динаміка рівнів компетентності учнів.

У ході експериментальної роботи підтвердилася гіпотеза доцільності використання інтегрованого навчально-методичного медіакомплексу в освітньому процесі, оскільки за всіма критеріями зростають показники професійної компетентності учнів.

Подальшими напрямками дослідження вважаємо розроблення конкретних моделей для різних спеціальностей випускників закладів професійно-технічної освіти.

Використана література:

1. Глазиріна О. В. Медіапедагогіка як складова педагогічних знань. *Медіаосвіта в Україні: наукова рефлексія викликів, практик, перспектив*. Київ: НАПН України, 2013. С. 483–490.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
3. Імерідзе М. Сутнісно-функціональний аналіз мас-медіа. *Психологія і суспільство*. 2016. № 1. С. 109–113.
4. Іщенко А. Ю. Сучасна медіа-освіта: впровадження в Україні та міжнародний досвід. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 13. С. 80–84.
5. Майборода Л. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виробничому процесі ПТНЗ. *Модернізація професійної освіти і навчання: проблеми, пошуки та перспективи*. 2013. Вип. 3. С. 129–137.
6. Педагогічний експеримент у системі інноваційної освітньої діяльності / упор.: Кошка О.А., Красовська В.Ю. Хмельницький: ХОІППО, 2014. 126 с.
7. Тверезовська Н. Т., Сидоренко В. К. Методологія педагогічного дослідження: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2013. 440 с.

8. Турчин М. Ф. Математична статистика. Київ : Видавничий центр «Академія», 1999. 240 с.
9. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність. Тернопіль : Мандрівець, 2009. 360 с.
10. Шроль Т. С. Змішане навчання як нова форма організації ІКТ-освіти. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. *Записки Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту*. 2016. № 13(1). С. 166–170.

References:

1. Hlasyryna, O.V (2013). Mediapedahohika yak skladova pedahohichnykh znan [Media pedagogics as a constituent of pedagogical knowledge]. *Media education in Ukraine: scientific reflection to challenges, practices, prospects*. Kyiv : NAPS of Ukraine, 483–490. [in Ukrainian].
2. Honcharenko, S.U. (2008). Pedahohichni doslidzhennia: metodolohichni porady molodym naukovtsiam [Pedagogical studies: methodological advices to young scientists]. Kyiv-Vinnytsia : DOV “Vinnytsia”. [in Ukrainian].
3. Imeridze, M. (2016). Sutnisno-funktsionalnyi analiz mas-media [Content and functional analysis of mass media]. *Psychology and society*, (1), 109–113. [in Ukrainian].
4. Ishchenko, A.Yu. (2013). Suchasna media-osvita: vprovadzhennia v Ukraini ta mizhnarodnyi dosvid [Modern media education: implementation in Ukraine and international experience]. *Strategic priorities*, (13), 80–84. [in Ukrainian].
5. Maiboroda L. (2013). Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii u navchalno-vyrobnychomu protsesi PTNZ [Using information and communication technologies in the training process at vocational schools]. *Modernization of professional education and learning: problems, search and prospects*, 3, 129–137. [in Ukrainian].
6. Koshka, O.A. & Krasovska, V.Yu. (2014). Pedahohichni eksperyment u systemi innovatsiinoi osvitynoi diialnosti [Pedagogical experiment in the system of innovative educational activity]. Khmelnytskyi : KhRIPPE. [in Ukrainian].
7. Tverezovska, N.T., Sydorenko, V.K. (2013). Metodolohiia pedahohichnoho doslidzhennia [tekst]: navch.posib. [Methodology of pedagogical research [text]: manual]. K. : Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian].
8. Turchyn, M.F. (1999). Matematychna statystyka [Mathematical statistics]. K. : Akademia. [in Ukrainian].
9. Khymynets, V.V. (2009). Innovatsiina osvityna diialnist [Innovative educational activity]. Ternopil : Mandrivets. [in Ukrainian].
10. Shrol, T.S. (2016). Zmishane navchannia yak nova forma orhanizatsii IKT-osvity. Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity [Blended learning as a new form of organization of the ICT-education. Upgrading the content, forms and methods of training at education establishments]. *Notes of Rivne State Humanitarian University*, 13(1), 166–170. [in Ukrainian].

Mychka-Levchenko Yu. Efficiency of using integrated educational and methodological media complex at vocational schools

The article presents result of the research and experimental testing of the efficiency of using integrated educational and methodological media complex at vocational schools. The experiment was carried out according to the structured plan which included the following aspects of testing, particularly teachers' willingness to use the integrated educational and methodological media complex in the academic process, consistency of students' knowledge, dynamics of students' knowledge, students' ability to use the obtained knowledge, students' professional skills, practical skills mastered by students, level of students' practical training, components of professional training learned by students, students' readiness to run professional activity, distribution of students by the tests of professional competence, general dynamics of the levels of students' competence. The research gives estimation of the level of efficiency of the author's specialized course called "Preparation of the teachers of professional training to use integrated educational and methodological media complexes". Students of the experimental groups demonstrated higher concentration and attention, as well as better capability to switch from one object to another, higher stability, more active and focused receipt of information and practical use of the obtained knowledge. It is determined that even partial use of the integrated educational and methodological media complex in the academic process made a positive effect on the level of students' knowledge. Components characterizing students' readiness to professional activity include motivation, knowledge, activity and value. The obtained results confirm increase of the students' motivation to get professional knowledge and skills by the set criteria. Students of the experimental groups demonstrated better developed skills as compared to the corresponding indicators in the control group, especially concerning skills of creativity which were of key importance in professional activity. In the experimental groups, a positive dynamic was marked concerning the characteristics of professional readiness, whilst students' distribution by the levels was much higher at the final stage of the experiment than at the initial one. Thus, using the integrated educational and methodological media complex at vocational schools makes a positive impact and contributes to the growth of students' professional competence.

Key words: vocational schools, integration, media, complex, integrated educational and methodological media complex, efficiency, pedagogical experiment.